

שם הם שבים ללכת

דרוש על מגילת קהלת

מיכאל מנקין

ירושלים התשפ"ד
© כל הזכויות שמורות למחבר ולבני אברהם
Shalomveshivion@gmail.com

עריכה: דביר ורשבסקי
עיצוב, איור ועימוד: אסתי שושן

מיכאל מנקין

שם הם
שבים ללכת

דרוש למגילת קהלת

"ראשית חכמה יראת יהוה שכל טוב לכל
עשיהם תהלתו עמדת לעד."

(תהלים קיא)

לפני כמה שנים הצטרפתי לקבוצת 'בני אברהם', קבוצת פעולה של דתיים וחרדים המתנגדת לתפיסה לפיה אדם יכול לשלוט בכוח הזרוע באדם אחר. כבר תקופה ארוכה אנחנו מגיעים לעיר חברון ופועלים ככל הניתן נגד השתלטותם האלימה של יהודים-מתנחלים על העיר, וזה קורה מספיק פעמים כדי שהנסיעה תרגיש כמו ביקור אצל חבר. אנחנו נפגשים בשעות הבוקר המוקדמות של ימי שישי, והנסיעה דרומה נעימה, אפילו מבודחת. במהלך היום-יום רובנו לא מתראים, ואנחנו מנצלים את הנסיעה כדי

להתעדכן. לאחרונה הנסיעה התקצרה הודות לכביש חדש שעוקף את מחנה הפליטים אל ערוב, את בית עומר, וכן חלקים מחלחול. מצד אחד, הקיצור נחמד כי הוא מאפשר לנו להאריך את זמן הפעילות, ואפילו לבקר במערת המכפלה עם סיום הפעילות, ולומר שם פרק תהילים; מצד שני, די משונה לנסוע דרך שלמה אל מקום כלשהו, על גבי כביש שמנסה להעלים את הדרך. כך או כך, ביום בו סיפור זה התרחש קיצור הדרך הועיל. זה היה בערב חג הסוכות; מועד כניסתו הלך והתקרב, וכמו תמיד המלאכה הייתה מרובה. באותו יום הגענו על מנת לחזור על משימה שכבר ביצענו בעבר הלא רחוק. לפני כמה שבועות קיבלנו טלפון משותפינו הפלסטינים בחברון. הם סיפרו שמתנחלי העיר הגיעו באישון לילה והרסו טרסה בת מאות שנים, על קרקע פרטית של אחד מתושבי השכונה, כדי להכשיר

את הקרקע לכביש שיקצר להם את הדרך מההתנחלות שעל הגבעה אל עבר הכביש המרכזי. העובדה כי מדובר בקרקע פרטית לא עניינה אותם. גם הנוף המקומי היפה והשמור לא העסיק אותם. מישהו מאיתנו תהה בקול מה מביא את מתנחלי החברון, שכביכול מחוברים לאדמת העיר, לבוז לה כל-כך. ביום השישי שלאחר מכן הגענו לשכונת תל רומיידה, ובנינו את הטרסה מחדש. עברו כמה ימים, והמתנחלים שבו והרסו את הטרסה.

והנה מצאנו את עצמנו שוב באותו המקום, מתכוננים להקים את הטרסה פעם נוספת. הגענו לחניון של מערת המכפלה וחצינו בחופזה את רחוב השוהדא, אותו רחוב שבעקבות התעמרות בלתי פוסקת של צה"ל ומתנחלי העיר הפך משוק תוסס לרחוב רפאים. במעלה הרחוב המרכזי והריק, אל מול בסיס הצבאי שהוקם כתחנה

זמנית אך הפך עם השנים לבסיס קבוע, פנינו שמאל אל השביל המוביל אל שכונת תל רומיידה. תחילתו של השביל העולה לתל מלא בקוצים, והוא מסתיים בטרסה רחבה ומישורית. לאורך השביל ניתן להבחין בעצי זית בני מאות שנים, כמו גם במעיין עתיק יומין. לרגע ההקשרים הפוליטיים המדכאים של ימינו, קרבות ההשתלטות ונישול, נראים קטנים אל מול ההיסטוריה השזורת בנוף העדין והמרהיב שלפנינו. רק אחינו היהודים הגרים בעיר, וליתר דיוק האינטראקציה בינם לבין סביבתם, מפריעה לשלווה באזור. המעיין העתיק, למשל, משמש כיום כמקווה טהרה ובריכת שכשוך לאזרחי ישראל היהודים. על קיר הבטון הסמוך למעיין נכתב בצבעים עזים "מעין אברהם". צעירים יהודים, רובם ככולם עם נשק, מגיעים למקווה/מעין ומפחידים את הפלסטינים, שלעיתים מגיבים אף הם באלימות נגדית. אבל

אלו אירועים יוצאי דופן, ולרוב הפלסטינים ספונים בתוך ביתם מפחד היהודים. באופן כללי המרחב הציבור ריק מאנשים ערבים, ואפשר לדמיין שאין באזור ולו פלסטיני אחד. התבוננות סבלנית בבתי שסביבנו תגלה שנמצאות בהן משפחות שלמות. בבית הן יכולות לחמוק לזמן מה מאלימות הצבא והמתנחלים.

הנוכחות היהודית במרחב כפופה למטרות ברורות - להשתלט על עוד קרקעות ולהפגין נוכחות וריבונות. גם פעולות דתיות כמו טבילה, שמירת שבת וכן הלאה, פועלות באותו האופן. שבת היא הזדמנות להסתובב בעיר בליווי צבאי באזורים שלרוב אסור להיכנס אליהם. חגי ישראל, ובייחוד ימי הפורים ושבת פרשת 'חיי שרה', הם ימים מועדים לפורענות, המתאפיינים במתקפות אלימות על הסביבה הפלסטינית. מצוות הסותרות את צו השליטה

בטלות ומבוטלות. מתנחלים מסתובבים עם נשק בשבתות, ואף מצלמים פלסטינים או נוסעים ברכבים. זוהי דתיות חדשה, אלימה, שבה הכל פועל בשירות תאוות השליטה.

אנחנו מזדרזים לעלות במעלה הגבעה, ומשתדלים שלא להביט בעיני אחינו היהודים המתנחלים. לא מתוך פחד, אלא מתוך רצון להשקיע בעיקר- לבנות את הטרסה. משמאלנו אנחנו עוברים ליד עץ זית עתיק שלא מזמן מתנחלים שרפו. מולנו עוברת אישה פלסטינית ומביטה בנו. מכיוון שאנחנו נראים כמו מתנחלים, היא חוששת ומשפילה את פניה. החוויה מביכה אותנו מאד. בערבית הבסיסית שלנו אנחנו מנסים להסביר שאנחנו יהודים מסוג אחר, לא מתנחלים: "אחנא מש מסטוונין". היא מחייכת אלינו, אבל נראה כי היא לא לגמרי מאמינה לנו, וכי היא עדיין מפחדת.

כאשר אנו מגיעים אל הטרסה הרחבה שבסוף השביל, העיר ההעתיקה נפרסת לפנינו במלוא הדרה, ובליבה מערת המכפלה. המערה נחה באמצע הגיא שמולנו ומוקפת בשוק הנטוש, וסביבה ניצבות גבעות העיר. מצדו השני של הגיא, מתחילה העלייה להתנחלות קריית ארבע. אנחנו מביטים לרגע ומתקדמים לעבר נקודת הכינוס של הפעילות.

ביתם של הפעילים הפלסטינים שוכן בסמוך לאחת ההתנחלויות היהודיות בתל-רומיידה. ההתנחלות היא למעשה בית פלסטיני שכן, בית משפחת בכרי, שיהודים גרים בתוכו ומעליו. משפחת בכרי נאלצה לעזוב את הבית לפני כעשרים שנה לאחר הצקות בלתי פוסקות מצד היהודים בעיר, ומאז היא מנסה לשוב אל ביתה ללא הצלחה. במשך עשורים גרים שם מתנחלים, בניגוד לחוק ולמרות צווי פינוי. הצבא, שהקים

בסיס צבאי מול הבית ואחראי על החוק בעיר, לא פינה אותם. כדי להשליט סדר במצב נטול צדק, הצבא מיקם שומרים מחוץ לבית כדי לוודא שהמתנחלים לא מותקפים ומשתדל שלא יתקפו. נכנסנו אל חצר בית הפעילים וברכנו לשלום את המארחים. התיישבנו במעגל ומארחינו שתו איתנו כוס תה. כך שהינו שעה קלה לפני תחילת הפעולה. במהלך הביקורים הראשונים, הקצב האיטי של היום הציק לנו. באנו לעבוד, חשבנו לעצמנו, למה לשבת ולדבר כשאפשר לפעול. עם הזמן למדנו להמתין, ואפילו ליהנות מהשהייה במקום.

כשסיימנו לפטפט ולשתות את התה, לקחנו מעדרים ואתי חפירה וניגשנו לטרסה הסתורה. מכיוון שזו לא הייתה הפעם הראשונה שאנחנו בונים את הטרסה הזו, ידענו מה עלינו לעשות. בתור התחלה, היה עלינו לאסוף את האבנים

שהשליכו המתנחלים, פעולה פשוטה וסיזיפית. העבודה הפיזית שימחה אותנו. הפלסטינים סיפרו בדיחות בערבית ושרו שירים. אלעד, אחד הפעילים, פצח בניגון "מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכנה". הצטרפנו אליו ושרנו, תוך שאנו עורמים את האבנים שנאספו.

סוף דבר, קיר התמך של הטרסה נבנה מחדש. חזרנו לבית הפעילים מלאי עיזוז, כדי לשתות מים קרים ולנוח לפני החזרה הביתה.

ב

סידרנו את כיסאות הפלסטיק שבחצר בצורת מעגל, והתיישבנו. הפלסטינים נכנסו לבית. אחרי כמה דקות של שיחה השתרר שקט.

פתח ידידיה ואמר:

רוצים לנחש כמה שעות הטרסה שבנינו תחזיק מעמד?" התלוצצנו ואמרנו לו שברוך ה' והחג נכנס בשעות הקרובות כך שהטרסה תעמוד לפחות עד יום ראשון. הוא המשיך בדרכו. "נו נו, אז הטרסה שלנו תשוב אל העפר ביום ראשון, ויודעים מה? אולי בשני או בשלישי. אבל זה לא עקרוני. בסוף מישהו מהישוב היהודי כאן יבוא ויפרק הכל. אגב בשביל המתנחלים האלה

הרס הטרסה דוחה שבת ויום טוב, אז הניחוש שלי הוא שתוך פחות מיממה הטרסה כבר לא איתנו". את המשפט האחרון הוא אמר בדכדוך מה. "אני חייב לומר שבדרך לכאן לא הצלחתי שלא לתהות בשביל מה אנחנו עושים את הדבר הזה. קמים, נוסעים, מסתובבים בחברון, בונים קירות תמך. עוד כמה ימים זה יהיה כאילו שלא היינו כאן בכלל. לא ממש עושה חשק."

"אז נקים את הטרסה מחדש" חיך עקיבא. "ואז הם יפרקו אותה מחדש", השיב ידידיה במהירות, "ובאותה הזדמנות יבנו עוד איזה כביש, וישתלטו על עוד איזה בית או שניים. וכל זה רק בחברון. אנחנו עומדים מול מדיניות עקבית שהמתנחלים הם רק שליחים שלה. היישוב הזה לא היה שורד חצי שעה בלי גיבוי של כלל מערכות המדינה, ולא מאתמול - זה המצב כבר חמישים שנה. אנחנו מזיזים כאן כמה

אבנים כאילו שזה עושה משהו, אבל זו טיפה בים, וכבר חמישים שנה שכל הנחילים הקטנטנים של פעילים ופעילות בשטחים הכבושים מוליכים את הטיפות הקטנטנות שלהם אל הים, והים איננו מלא, ולדעתי הוא גם לא יתמלא לעולם. ואם להמשיך באווירת 'שמיני עצרת', מה שהכי מדהים אותי הוא שלמרות כל השנים הללו "אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת". במקרה שלנו אנו שבים ללכת אל אותו המקום ממש, אל אותה הטרסה ממש. אתם לא תוהים לפעמים מה התוחלת של כל זה?

ישבנו בשקט עד ששלושה מבני החבורה פתחו לנו שלושה פתחים באותו העניין.

ג

פתחה שיר ואמרה:

נראה לי שבספר קהלת כתובים כמה דברים חכמים בעניין הזה. אבל לפני כן חשוב לי לומר שמי שחושב שהשליטה בשטחים תסתיים דווקא בזכות פעולת בניית הטרסה הזו, כנראה יתאכזב. ובכלל, זו יוהרה בעיני לחשוב שבן אדם בכוחותיו הדלים יכול לפרק מנגנון צבאי, או אפילו להביא מאות אלפי יהודים להצטרף לפעולות מהסוג שאנחנו מקדמים כאן. אנחנו מתי מעט, ורבים מבני עמנו עסוקים בהרס. "עת לבנות ועת להרוס"... עת לטעת ועת לעקור נטוע"; מתנחלי חברון מתארים את עצמם כמי

שבונים, ואת מתנגדיהם כמי שהורסים, מגרשים ועוקרים. אבל צריך להיות עיוור למרחב כדי לחשוב שבתי היהודים בחברון הם בבחינת בנייה ולא בבחינת הרס הקיים. היהודים כאן שורפים עצים ומגרשים אנשים מבתיהם. כיכר השוק ריקה מאדם, פרט לכמה חיילים או תלמידי ישיבה. אנשי היישוב היהודי לא החליפו את אלפי הפלסטינים שהסתובבו בעיר, והם מתהלכים כרוחות רפאים בעיר שהוחרבה על ידם.

קהלת מספר, "שנאתי את החיים, כי רע עלי המעשה שנעשה תחת השמש, כי הכל הבל ורעות רוח". מהו אותו מעשה הנעשה תחת השמש? די לנו להסתכל בפסוקים הקודמים: "הגדלתי, מעשׂי: בְּנִיתִי לִי בָתִּים, וְנָטַעְתִּי לִי כַרְמִים. עָשִׂיתִי לִי גִנּוֹת וּפְרִדְסִים; וְנָטַעְתִּי בָהֶם, עֵץ כָּל-פְּרִי. עָשִׂיתִי לִי, בְּרִכּוֹת מַיִם--לְהִשְׁקוֹת מֵהֶם, יַעַר צוֹמֵחַ עֲצִים. קִנִּיתִי עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, וּבְנֵי-בַיִת הָיָה לִי; גַּם

מְקַנָּה בְּקָר וְצֹאן הַרְבֵּה הָיָה לִי, מִכָּל שֶׁהָיוּ לִפְנֵי
בִירוּשָׁלַיִם. כְּנִסְתִּי לִי גַם-כֶּסֶף וְזָהָב, וְסִגְלַת מְלָכִים
וְהַמְּדִינֹת; עָשִׂיתִי לִי שָׂרִים וְשָׂרוֹת, וְתַעֲנֹגוֹת בְּנֵי
הָאָדָם שָׂדֵה וְשִׂדוֹת. וְגִדְלֹתַי וְהוֹסִפְתִּי, מִכָּל שֶׁהָיָה
לִפְנֵי בִירוּשָׁלַם. אֲךָ חֲכַמְתִּי, עֲמָדָה לִי, וְכָל אֲשֶׁר
שָׂאֻלוּ עֵינַי לֹא אֶצְלַתִּי מֵהֶם. לֹא-מִנְעַתִּי אֶת-לִבִּי
מִכָּל-שִׂמְחָה, כִּי-לִבִּי שָׂמַח מִכָּל-עֲמָלִי, וְזֶה-הָיָה
חֻלְקִי, מִכָּל-עֲמָלִי”.

קהלת לא רק דואג לביתו, הוא בונה עוד ועוד.
בשלב מסוים הוא צובר כל כך הרבה שהוא אף
קונה בני אדם, עבדים ושפחות. הוא לא מונע
מעצמו שמחה ותענוג, גם על חשבון סביבתו.
פעולה זו גורמת לו לשנוא את חייו. אנחנו
נוהגים לראות צבירת כוח, גם בממדיו החיוביים
וגם בממדים השליליים כדבר מה שאדם עושה
כאילו הוא לבד בעולם. אבל לחכם באדם
הייתה סביבה - אותם בתים, כרמים ופרדסים

היו גם הם על אדמות של אחרים. אותם עבדים ושפחות נולדו בדיוק כמותו. אי ההימנעות של קהלת מכל שמחה, באה על חשבון עולמות של אחרים. לא רק שיש עת לבנות ועת להרוס, אלא שהבנייה של אחד, פעמים רבות היא חורבנו של האחר. ועד כמה העמדה הזו גורמת לסיאוב; הרי כשקהלת צבר עוד ועוד כוח הוא כעס על כך שנכסיו יעברו לאחרים אחרי מותו! זו לדעתי המשמעות של המשפט, "ושנאתי אני את כל עמלי שאני עמל תחת השמש, שאניחהו לאדם שיהיה אחרי". ולכן קהלת מסיים את דברים עם האמירה: "כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה, ולחוטא נתן עניין לאסוף ולכנוס לפני אלוהים – גם זה הבל ורעות רוח." רוצה לומר, בהנגדה שבין השמחה לשנאת החיים עומדת שנאת הממון ושנאת צבירת הנכסים. אנחנו צריכים חכמה ודעת כדי להיאבק ברצון החוטא

לאסוף ולכנוס. וכבר נתנו לנו בעלי המדרש בקהלת רבה דוגמאות אין-ספור מהכתובים על צדיקים שה' ברך אותם דווקא כי לא צברו ממון, כמו אברהם מול נמרוד, יצחק מול אבימלך, יעקב מול לבן, חזקיה מול סנחריב, מרדכי מול המן וכן הלאה.

כשאנחנו מגיעים לכאן, לחברון, אנחנו פוגשים את העוול של מדינתנו ושליחיה מתנחלי חברון שאוספים וכונסים וגורמים לשנאת החיים. זה אינו עוול של אחרים, אלא של העם שלנו. אם ברצוננו ליצור חיים, לאהוב את החיים ולהיות חכמים ובעלי דעה אנחנו צריכים להיאבק בגזל הזה, בצבירה הזו, ולהקל בסל של תושבי המקום הערבים. גם אם לא נסיים את הכיבוש בעצמנו, אנחנו מפחיתים במשהו את הסבל, מצמצמים במשהו את בולמוס הכיבוש ובכך נותנים מקום להתפשטות של שמחה וחיים.

פתח יצחק ואמר:

מבחינתי, גם אם לא הייתי מקטין את הסבל של אף אחד כאן, הייתי ממשיך לבוא. בזמן האחרון אני חושב הרבה על חילול השם וקידוש השם, ובהקשר הזה נראה לי שיש בקהלת רמז למשמעות הפעולה שלנו כאן. כתוב בקהלת, "טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדתו." בעלי המדרש ידעו להבדיל בין שם לשמן. שמן הוא דבר פיזי, מתכלה. לשם משמעות רבה יותר. בקהלת רבה כתבו חכמינו, "שמן טוב לשעתו, שם טוב לעולם. שמן טוב כלה ושם טוב אינו כלה. שמן טוב בדנים ושם טוב בחינם. שמן טוב נוהג בחיים ושם טוב נוהג בחיים ובמתים. שמן טוב בעשירים ושם טוב בעשירים ועניים." ועוד אמרו בעלי המדרש בספר משלי רבה - "נבחר שם מעושר רב, מכסף ומזהב חן טוב" - בוא וראה כמה הוא שקול שם טוב בעולם, שאפילו יש לו

לאדם אלף דינרי זהב ולא קנה שם טוב, לא קנה כלום, וכן הוא אומר (משלי א ט): "כי לוית חן הם לראשך". "חן טוב" - אין טוב אלא תורה, שנאמר (משלי ד ב): "כי לקח טוב נתתי לכם", וכתוב (משלי ח יט): "טוב פריי מחרוץ ומפז".

יש קשר הדוק בין שמו הטוב או הרע של אדם ובין המוות. לכן אומרים בעלי מדרש קהלת: רַבִּי פִּנְחָס אָמַר אָדָם חָבִיב בְּשֵׁמוֹ, וְאִינִי יוֹדֵעַ בְּאִיזָה מֶהוּ, בְּאֵשׁ שְׁלֵמָה וּפְרָשׁ, טוֹב שֵׁם מִשְׁמָן טוֹב וַיּוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַוּלְדוֹ. נוֹלַד אָדָם מוֹנִין לוֹ לְמִיתָהוּ. מֵת, מוֹנִין לוֹ לְחַיִּים. נוֹלַד אָדָם הַכֹּל שְׂמֵחִין, מֵת הַכֹּל בּוֹכִין. וְאִינוּ כֵן, אֶלֶּא נוֹלַד אָדָם וְאִין שְׂמֵחִין לוֹ, שְׂאִין יוֹדְעִין בְּאִיזָה פֶּרֶק וּמַעֲשִׂים יַעֲמַד, אִם צְדִיק, וְאִם רָשָׁע, אִם טוֹב, וְאִם רָע. וּמֵת, הֵם צְרִיכִין לְשִׂמְחָה שְׂנַפְטָר בְּשֵׁם טוֹב וַיִּצָּא מִן הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם. מְשָׁל לְשָׁנֵי סְפִינּוֹת פּוֹרְשׁוֹת לַיָּם הַגְּדוֹל, אַחַת יוֹצֵאת מִן הַנֶּמֶל וְאַחַת נִכְנָסֶת

לנמל. היוצאת מן הנמל הכל שמחין, והנכנסת
לנמל לא שמחו לה, הִיָּה שָׁם פֶּקֶח אֶחָד אָמַר לָהֶם
חֲלוּף הַדְּבָרִים אֲנִי רוֹאֶה, זֶה שֶׁהִיָּתָה יּוֹצֵאָה מִן
הַנִּמְל לֹא צָרִיכִין לְשַׁמַּח עִמָּה שָׂאִין יוֹדְעִין בְּאִיזָה
פֶּרֶק עוֹמְדֵת, כְּמָה יָמִים מְזַדְּוֹגֶת לָהּ, כְּמָה עֲלֵעוֹלִין
הֵן מְזַדְּוֹגוֹת, וְשִׁנְכָנְסֵת לַנִּמְל הַכֹּל צָרִיכִין לְשַׁמַּח
שְׁנִכְנָסָה לְשָׁלוֹם. כִּן מֵת אָדָם הַכֹּל צָרִיכִין לְשַׁמַּח
וּלְשַׁבַּח שְׁנִכְטָר בְּשֵׁם טוֹב בְּשָׁלוֹם מִן הָעוֹלָם. הוּא
שְׁשֵׁלְמָה אָמַר: יוֹם הַמּוֹת מִיּוֹם הַוּלְדוֹ. אֶת מוֹצֵא
כְּשֶׁהַצְּדִיקִים נוֹלְדִין אֵין בְּרִיָּה מְרַגְשֵׁת, וּכְשֶׁמֵּתִין
הַכֹּל מְרַגִּישִׁים, כְּשֶׁנוֹלְדָה מְרִים לֹא הֶרְגִישׁ בָּהּ
בְּרִיָּה, וּכְשֶׁמֵּתָה נִסְתַּלְקָה הַבָּאָר וְהֶרְגִישׁוּ הַכֹּל,
הַבָּאָר הוֹדִיעָה מִיָּתְתָהּ. נוֹלַד אֶהֱרֹן כֹּהֵן גָּדוֹל וְלֹא
הֶרְגִישׁ בּוֹ בְּרִיָּה, וּכְשֶׁמֵּת נִסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד,
הֶרְגִישׁוּ הַכֹּל, הָעֲנָן הוֹדִיעַ מִיָּתְתוֹ. נוֹלַד מֶשֶׁה רַבְּנוּ
וְלֹא הֶרְגִישׁ בּוֹ בְּרִיָּה, וּכְשֶׁמֵּת הֶרְגִישׁוּ הַכֹּל, הַמֶּן
הוֹדִיעַ מִיָּתְתוֹ, שְׁשַׁבֵּת. נוֹלַד יְהוֹשֻׁעַ וְלֹא הֶרְגִישׁ

בו בְּרִיָּה, וּכְשֶׁמֶת הַרְגִּישׁוּ הַכֵּל.

נראה לי שכאשר אנו מבינים את חשיבות השם שלנו, את חשיבות האופן בו רואים אותנו, אנחנו יכולים להבין יותר טוב את מושגי חילול השם וקידוש השם.

ראשית, עלינו להבין שמושגי קידוש וחילול השם כרוכים בשאלת היחס בינינו לבין אומות העולם. למשל, הרמב"ם כותב בהלכות יסודי התורה כי "כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה, שנאמר: 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'. ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר: 'ולא תחללו את שם קדשי'". וממשיך הרמב"ם בכך שאותו קידוש השם נמדד בהכרעה של יהודי שלא לעבור עבירות ולעיתים אף למסור את נפשו, כשמישהו מאומות העולם מחייב אותו לעבור את אותו עבירה. ומכאן נובע שחילול השם הוא ההיפך מזה, כאשר אנחנו מקיימים עבירה מתוך ריצוי לאותם בני אומות העולם.

במצב כזה אותו 'שם', אותה הסתכלות עלינו
ועל מי שאנחנו מייצגים, מחולל.

ואם הדבר מהווה חילול השם כאשר אומות
העולם חזקות מאיתנו ואונסות אותנו לעבור על
איזו מצווה, על אחת כמה וכמה שאנו מחללים
את השם כאשר אנו עוברים עבירות כמו גזל
והתעמרות בחלשים ושריפת עצים וזריקת אבנים
כשאנחנו החזקים ואין שום אדם בעולם האונס
אותנו לעשות כן!

לדעתי חשוב שנשים לב שהיכולת לקדש
את השם מותנית באומות עולם שצופים בנו
ומתנהלים מולנו. אנחנו מקדשים את השם מולם,
ומול הקדוש ברוך הוא. הרי הפסוק "טוב שם
משמן טוב" מבוסס על האופן בו העולם שסביבנו
רואה אותנו.

נראה לי שאין כמו העיר חברון בשביל להבין את

מקומו של חילול השם בנוגע ליחסים בינינו לבין הפלסטינים. בדיוק הבוקר, כשעלינו לכאן, פגשה בנו פלסטינית. כמובן שהיא לא יכולה לחייב יהודי לעבור עבירות. היא חלשה ורדופה, ואנחנו שולטים בה. ובכל זאת, היא לא מזהה אותנו עם מצוות ומעשים טובים, אלא עם עבירות. היא מזהה אותנו בתור אלה שגזלו את ביתה, אלה שעצרו את חבריה, אלה ששולטים בה בניגוד לרצונה וגורמים לה לעוני ולסבל ולחיים שאינם חיים. את מלוא החומרה של חילול השם שמגולם במצב הזה, נוכל להבין רק אם נזכור שאף אחד לא הכריח יהודים לפגוע בה. הדבר נעשה ברצון חופשי, ומתוך שאיפה להידמות לאותם אנשים שבעבר אנסו אותנו לעבור עבירות.

אך יש גם צד שני למטבע, והוא שהפעילות שלנו כאן מאפשרת לנו לקדש את השם בעצם זה שאנחנו מגיעים לכאן ומפגינים את היהדות

הרבנית כפי שאנחנו מכירים אותה - רחמנית, ביישנית וגומלת חסדים. גם אני לא נאיבי לגבי היכולת שלנו לסיים את השליטה הצבאית בשטחים הכבושים. אבל גם מבלי להקטין את הגזל אפילו במעט, אני מרגיש שאני נלחם על השם.

פתחה יהודית ואמרה:

מבחינתי, גם אם לא אקטין את הסבל של אף אחד, וגם אם איש לא יראה את פעולתי, הדבר לא ימנע ממני להמשיך ולפעול. בזמן האחרון אני חושבת הרבה על יראת השם ואהבת השם. ומתוך המקום הזה אני מוצאת בדברי קהלת רמז למשמעות הפעולה שלנו כאן. נאמר בקהלת "טוב ללכת אל בית אבל מלאכת אל בית משתה, באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו". וצריך לשאול מדוע בית האבל עדיף על בית המשתה. כידוע, לקראת סוף קהלת נאמר

”סוף דבר הכל ישמע, את האלוהים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם”. להבנתי הפעולה שאנחנו עושים - דווקא כאן בחברון - של שיקום טרסות שכנראה יהרסו שוב, היא פעולה של יראה. לימדנו רבינו הראשית חכמה, בן העיר חברון, שמהות היראה היא ”שידע האדם שיש לעולם בורא אחד והוא ברא כל הנמצאים והוא מנהיגם כרצונו, ומבלעדי שפעו וחיותו אין להם קיום, כמו שנאמר (נחמיה ט, ו) ”ואתה מחיה את כלם”, ואלו חס ושלום יצוייר העדר שפעו מכל העולמות אפילו רגע אחד, יתבטלו כלם והיו כלא היו, כי כלם צריכין אליו והוא אינו צריך להם, חייב ליראה ממנו ולקבל עליו עול תורה ועול מצות, כעבד היודע שיש לו אדון ופטרון, למי הוא עובד, שאם לא ידע למי הוא עובד, לא תכון בלבו העבודה, כמו שנאמר (דה”א כ, ח-ט) ”דע את אלהי אביך ועבדהו”. ועוד כתב בתחילת

דבריו שהמצווה הראשונה בתורה היא מצוות היראה, שכן כתוב בעשרת הדברות, "אנוכי ה' אלוהיך".

לפי הראשית חכמה יראה אינה בהכרח פחד, אלא סוג מסוים של ידיעה - "שידע אדם שיש לאדם בורא אחד". ידיעה לא נתפסת אצלנו כמשהו שאנחנו עושים, אלא כתוצאה של משהו שאנחנו עושים. אנחנו לומדים, ואז אנחנו יודעים. כך זה בדרך כלל. אבל כאן הידיעה מתוארת בתור פעולה, בתור משהו שאנחנו עושים. הצורך בהבנה בהירה יותר של טיב פעולת הידיעה היא נקודה שדורשת בירור, וכאן נראה לי שהראשית חכמה פותח פתח שיוכל לסייע לנו. אני חושבת שאם נקרא באופן מעמיק את דבריו על היראה, יתחדד בדעתנו הקשר בין יראת שמים לבין חשיבה פעילה וערנית על ההיררכיות בעולם הזה, ועל האופן בו ראוי לפעול ביחס אליהן.

יראת השם כרוכה לא רק בהבנת הקטנות שלי מול הקב"ה באופן כללי, אלא גם בהנכחת ההבנה הזו בכל רגע ורגע במהלך החיים. יראת השם כוללת את התביעה לחשוב על המחשבות ועל המעשים, ולבחון האם הם כרוכים בהבנה כי אנו קטנים אל מול הקדוש ברוך הוא.

חיים כאלו יהיו קשים מאד, אך נראה לי שזוהי הדרך שהתנו רבותינו כדי להתקדש. כאשר הפעולה הזו נעשית על ידי קהילה שלמה, בכוחה לעשות אותנו לעם קדוש. כפי שלימדנו הראשית חכמה, אך גם הרמ"ק ורבים אחרים, יראה זו מתבטאת כמובן בקיום המצוות, אבל גם בכל דרכי חיינו. הדרישה מאיתנו היא להבין את מיקומנו אל מול אלוהינו. כשאנו פועלים באופן קדוש, בין אם בעשיה או בדיבור או בראיה או בשמיעה, כשגופנו ונפשנו מבינים את ייעודם הנשגב, אזי אנחנו יראים את אלוהים בכל

נתיבותינו, ב"כל האדם".

את המחשבות הללו אלה אני חושבת כבר זמן רב, אבל עדיין נשאלת השאלה- למה לבוא לכאן, לחברון? למה לא לתת צדקה לעניי עירנו היהודים, הרי "עניי עירך קודמים"? על אחת כמה וכמה כאשר המצווה שאנחנו עושים כאן נראית חסרת תוחלת, וכאשר בזים לנו תוך כדי שאנו עושים אותה. אפשר לחיות חיים של רחמנות וגמילות חסדים גם בירושלים.

אלא שלאחרונה עסקתי בדברי רבינו שמואל חסיד ובספר היראה שלו, שדבריו דברי חכמה דקה ונוקבת, ומתוך כך הם קשים מאד לקריאה ובייחוד להפנמה. וראיתי שם דבר מופלא. לאחר שרבי שמואל חסיד מסביר את עניין היראה, הוא עוסק במצב של "מת מצווה", היינו אדם שמת ואין מי שמופקד על קבורתו. המצווה היא לקבורו, וזוהי מצווה חשובה שראוי לעשותה גם

במחיר רב, ואפילו במחיר ביטול מצווה חשובה כמו קרבן פסח. אפילו כהן גדול שאסור לו להיטמא למת, חובה עליו לעסוק בקבורת מת מצווה. רבי שמואל חסיד דורש כך את עניין מת מצווה: "אהוב לך את המצווה הדומה למת מצווה שאין לה עוסקים". כלומר, לא רק אדם יכול למות מבלי שיקברוהו, אלא גם מצווה. מצווה שלא מקיימים אותה היא מצווה מתה. ספר קודש שיהודים לא לומדים ממנו נחשב לספר מת. אי-קיומן של מצוות מעיד על חוסר כבוד וחוסר יראה כלפי הקדוש ברוך הוא. על כן כותב רבי שמואל חסיד, כי מוטב לחפש ולקיים מצוות שאינן מקוימות, ובעניין זה הוא מזכיר את דברי קהלת: "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה, באשר הוא סוף כל האדם, והחי יתן אל לבו". והדברים נכונים, כך נראה אצל רבי שמואל חסיד, בייחוד במצוות

הכרוכות במוות, שהן מפחידות, ולעיתים קרובות בזויות אצל רבים, ורוב היהודים בורחים מהם. אני בטוחה שרוב רובם של היהודים שהם יראי שמים מסתכלים בחשש ובתסכול מהמתרחש בחברון. אבל אני גם יודעת שרבים מפחדים להגיע לכאן, פשוטו כמשמעו. הם מפחדים מהערבים כאן, אבל הם מפחדים גם מהיהודים כאן. ולכן יש חשש שהמצווה של עשיית הישר והטוב בעיר הזו תישאר ללא עושים. ועל כן דווקא כאן עלינו להמשיך ולבוא מידי שבוע ולעשות כמיטב יכולתנו, וכפי שאומר החסיד על העיסוק במת מצווה, "לעסוק בכל ליבו ליישר, בלא קלות ראש." מקומנו עם קהלת, בבית האבל ולא בבית המשתה.

ד

ישבנו כולנו והרהרנו בדברי התורה ושמחנו בחג הקרב ובא, ובהזדמנות שניתנה לנו מהקדוש ברוך הוא להיות היכן שאנחנו, ולהיות מסוגלים לחזור לביתנו ולשמוח כבני חורין. יהונתן הציע שבדרך לאוטובוס נעבור דרך מערת המכפלה ונאמר כמה מזמורי תהילים. מרים שאלה אותו, "אתה לא חושש להיכנס לבניין שכיום כל כולו בסימן שליטה צבאית, הפרדה ודיכוי?" ענה לה יהונתן, "מרים, אם אמא שלך היתה חס ושלום כלואה בכלא, לא היית מבקרת אותה? אנחנו הולכים לבקר את אבותינו ואמותינו!" נתרצינו

כולנו מתשובתו, ונכנסנו למערה. עמדנו מול
ציון לאה אמנו וקראנו לאיטנו את מזמור קי"א
בתהילים.

”ראשית חכמה יראת ה’
שכל טוב לכל עושיהם
תהילתו עומדת לעד”

...

השמאל האמוני

בני אברהם أولاد ابراهيم